

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

دانشکده روان‌شناسی

رشته روان‌شناسی اسلامی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد

رابطه توانمندی‌های منش، ابعاد دین‌داری و

جهت‌گیری دینی با رضایت زناشویی

استاد راهنما:

دکتر سیف‌اله فضل‌الهی قمشی

استاد مشاور:

دکتر محمدرضا جهانگیرزاده قمی

نگارش:

حسن یعقوبی سربالا

شهریور ۱۳۹۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت

گروه روان شناسی

رشته روان شناسی اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رابطه توانمندی های منش، ابعاد دین داری و جهت گیری دینی با رضایت زناشویی

استاد راهنما:

دکتر سیف اله فضل الهی قمشی

استاد مشاور:

دکتر محمدرضا جهانگیر زاده قمی

نگارش:

حسن یعقوبی سربالا

شهریور ۱۳۹۷

بسمه تعالی

تعهدنامه اصالت پایان نامه

این جانب..... فرزند متولد به شماره شناسنامه
..... صادره از به شماره

دانش پژوهی رشته متعهد
می شوم که مطالب مندرج در این پایان نامه حاصل کار پژوهشی این جانب است و دستاوردهای
پژوهشی دیگران که در این زمینه از آنها استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع و در فهرست
منابع و مآخذ ذکر گردیده

است.

این پایان نامه قبلاً برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. در صورت اثبات تخلف
(در هر زمان) مدرک تحصیلی صادرشده توسط مؤسسه از اعتبار ساقط خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضاء

حقوق مادی و معنوی پایان نامه

چاپ و انتشار پایان نامه های تحصیلی دانش پژوهان مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت
بیانگر بخشی از فعالیت های علمی پژوهشی مؤسسه است.

این جانب..... دانش پژوه رشته..... مقطع کارشناسی
ارشد، متعهد می گردم موارد ذیل را در خصوص حقوق مادی و معنوی پایان نامه ام با موضوع:

.....
رعایت نمایم و در صورت تخلف از موارد ذیل، کلیه تبعات حقوقی آن بر عهده این جانب خواهد بود:
۱. در صورت اقدام به چاپ پایان نامه، مراتب را قبلاً به صورت کتبی به معاونت پژوهش مؤسسه
اطلاع دهم و در صورت تمایل مؤسسه به چاپ پایان نامه به صورت کتاب، اولویت با مؤسسه خواهد
بود.

۲. در صورت موافقت معاونت پژوهش با چاپ پایان نامه به صورت کتاب توسط دانش پژوه، در صفحه
سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل چاپ گردد:

کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته است که در
سال در مؤسسه آموزش عالی اخلاق و تربیت به راهنمایی آقای

..... و مشاوره آقای از آن دفاع
شده است.

۳. به منظور غنی سازی منابع و مآخذ کتابخانه مؤسسه، دو نسخه از آن به کتابخانه و دو نسخه نیز
جهت بهره برداری به معاونت پژوهش اهدا خواهد شد.

نام و نام خانوادگی دانش پژوه

امضا

تقدیم به:

بهترین و قدیمی ترین آموزگارانم

پدر و مادر عزیزتر از جانم

بهترین شریک و همراهم

همسر مهربانم

و تمام کسانی که برای اسلام و انسان خدمتی کرده اند و قدمی برداشته اند.

سپاس بی پایان مخصوص خدایی است که بشر را آفریده، قدرت اندیشیدن را به او ارزانی داشته، او را امر به تعقل، تأمل و اجتهاد کرده است و برای تسهیل آن، ما را متنعم به پیام‌آوران و معلمانی عزیز کرده است.

از تمام اساتید ارجمندم، خصوصاً استاد راهنما، جناب آقای دکتر فضل الهی و استاد مشاور، جناب آقای دکتر جهانگیر زاده که مرا در تألیف این پژوهش با رهنمودهای دلسوزانه و راهگشای خود مورد لطف قرار دادند، تشکر و قدردانی فراوان می‌نمایم.

چکیده

هدف تحقیق بررسی رابطه توانمندی‌های منش، ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی با رضایت زناشویی بود. روش تحقیق از نظر اهداف، کاربردی و به لحاظ شیوه‌ی گردآوری اطلاعات، توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه‌ی آماری ۶۹۹۶ نفر از معلمان متأهل آموزش و پرورش شهر قم بودند که در سال ۹۷ مشغول به کار بودند. نمونه آماری ۳۷۷ نفر از اعضای جامعه آماری بودند که بر اساس جدول کوهن به شیوه‌ی تصادفی طبقه‌ای-نسبی انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات از چهار پرسشنامه‌ی استاندارد؛ رضایت زناشویی انریچ (۱۳۷۳)، توانمندی‌های منش سلیگمن (۲۰۰۴)، ابعاد دین‌داری گلاک و استارک (۱۳۷۴) و جهت‌گیری دینی آلپورت (۱۳۷۷)، به ترتیب حاوی ۴۷، ۴۸، ۲۶ و ۲۱ سؤال بسته‌پاسخ در طیف‌های ۵ و ۴ درجه‌ای لیکرت با پایایی ۰/۹۳، ۰/۷۰، ۰/۸۳ و ۰/۷۱ بر اساس آلفای کرونباخ استفاده شد. تجزیه و تحلیل توصیفی و استنباطی داده‌ها در حد آزمون همبستگی پیرسون در قالب نرم‌افزار Spss-V22 نشان داد: بین توانمندی‌های منش، ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی با رضایت زناشویی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بین توانمندی‌های منش و همه‌شش فضیلت، با رضایت زناشویی همبستگی مثبت وجود دارد. بین نمره کل ابعاد دین‌داری، ابعاد عاطفی و مناسکی با رضایت زناشویی همبستگی مثبت وجود دارد. بین جهت‌گیری دینی درونی با رضایت زناشویی همبستگی مثبت وجود دارد. بین توانمندی‌های منش با نمره کل ابعاد دین‌داری، ابعاد اعتقادی، عاطفی و مناسکی همبستگی مثبت وجود دارد. بین نمره کل ابعاد دین‌داری با فضیلت‌های دانش و خرد، انسان‌دوستی، عدالت، اعتدال و تعالی همبستگی مثبت وجود دارد. بین توانمندی‌های منش و همه فضیلت‌های آن با جهت‌گیری دینی درونی همبستگی مثبت وجود دارد. بین نمره کل ابعاد دین‌داری و تمام ابعاد آن با جهت‌گیری دینی درونی همبستگی مثبت وجود دارد. نتیجه‌گیری می‌شود توانمندی‌های منش به‌عنوان رفتار اخلاقی، ابعاد دین‌داری به‌عنوان ابعاد مختلف اعمال، اعتقاد و تجربه دینی و جهت‌گیری دینی به‌عنوان انگیزه دین‌داری با رضایت زناشویی رابطه دارند.

واژگان کلیدی: رضایت زناشویی، توانمندی‌های منش، ابعاد دین‌داری، جهت‌گیری دینی.

فهرست مطالب

مقدمه	ز
فصل اول	۱
۱-۱- بیان مسئله	۲
۲-۱- ضرورت پژوهش	۶
۳-۱- اهداف پژوهش	۷
۱-۳-۱- هدف اصلی	۷
۲-۳-۱- اهداف ویژه	۷
۴-۱- پرسش‌های پژوهش	۸
۱-۴-۱- پرسش اصلی	۸
۲-۴-۱- پرسش‌های ویژه	۸
۵-۱- فرضیه‌های پژوهش	۸
۱-۵-۱- فرضیه اصلی	۸
۲-۵-۱- فرضیه‌های فرعی	۸
۶-۱- متغیرهای پژوهش	۹
۷-۱- تعاریف مفاهیم، واژه‌ها و اصطلاحات	۹
۱-۷-۱- تعاریف مفهومی	۹
۲-۷-۱- تعاریف عملیاتی	۱۱
فصل دوم	۱۲
۱-۲- رضایت زناشویی	۱۳

ب

۱۳	۱-۱-۲- مفهوم شناسی
۱۶	۲-۱-۲- عوامل مؤثر و همبسته‌های رضامندی زناشویی
۴۱	۳-۱-۲- عوامل مؤثر بر رضامندی زناشویی از دیدگاه اسلام
۵۵	۲-۲- توانمندی‌های منش
۵۶	۱-۲-۲- مفهوم شناسی
۶۳	۲-۲-۲- پیشینه طبقه‌بندی توانمندی‌های منش
۷۳	۳-۲-۲- عوامل مؤثر بر توانمندی‌های منش، آثار و همبسته‌های آنها
۸۴	۳-۲- دین‌داری
۸۵	۱-۳-۲- مفهوم شناسی
۹۵	۳-۳-۲- آثار و همبسته‌های دین‌داری
۱۰۲	فصل سوم
۱۰۳	۱-۳- روش تحقیق
۱۰۳	۲-۳- جامعه آماری
۱۰۴	۳-۳- نمونه آماری و شیوه نمونه‌گیری
۱۰۵	۴-۳- حجم نمونه
۱۰۵	۵-۳- ابزار گردآوری داده‌ها
۱۰۵	۱-۵-۳- پرسش‌نامه توانمندی‌های منش
۱۰۷	۲-۵-۳- پرسش‌نامه ابعاد دین‌داری
۱۰۸	۳-۵-۳- پرسش‌نامه جهت‌گیری دینی
۱۰۹	۴-۵-۳- پرسش‌نامه رضایت زناشویی
۱۱۳	۶-۳- روش جمع‌آوری داده‌ها

۱۱۴	۳-۷- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۱۱۵	فصل چهارم
۱۱۶	۴-۱- اطلاعات جمعیت‌شناختی
۱۱۶	۴-۱-۱- سن
۱۱۸	۴-۱-۲- سطح تحصیلات
۱۲۰	۴-۱-۳- طول مدت زندگی مشترک
۱۲۱	۴-۱-۴- تعداد فرزند
۱۲۳	۴-۲- تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها
۱۲۳	۴-۲-۱- شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش
۱۲۴	۴-۳- تجزیه و تحلیل استنباطی داده‌ها
۱۲۴	۴-۳-۱- گزارش نرمالیده داده‌های پژوهش
۱۲۷	۴-۳-۲- تجزیه و تحلیل بر اساس فرضیه‌ها
۱۳۹	فصل پنجم
۱۴۰	۵-۱- تفسیر فرضیه‌های پژوهش بر اساس تحلیل داده‌ها
۱۴۰	۵-۱-۱- تفسیر نتایج مربوط به فرضیه اصلی
۱۴۲	۵-۱-۲- تفسیر نتایج مربوط به فرضیه فرعی اول و هفتم
۱۴۷	۵-۱-۳- تفسیر نتایج مربوط به فرضیه فرعی دوم و هشتم
۱۴۹	۵-۱-۴- تفسیر نتایج مربوط به فرضیه فرعی سوم و نهم
۱۵۲	۵-۱-۵- تفسیر نتایج مربوط به فرضیه فرعی چهارم
۱۵۴	۵-۱-۶- تفسیر نتایج مربوط به فرضیه فرعی پنجم
۱۵۵	۵-۱-۷- تفسیر نتایج مربوط به فرضیه فرعی ششم

۱۵۵	۲-۵- محدودیت‌های پژوهش
۱۵۵	۵-۲-۱- محدودیت‌های خارج از اختیار
۱۵۶	۵-۲-۲- محدودیت‌های در اختیار
۱۵۶	۳-۵- پیشنهادهای پژوهشی
۱۵۶	۱-۳-۵- توصیه‌های کاربردی
۱۵۷	۲-۳-۵- پیشنهادها بر اساس نتایج پژوهش
۱۵۸	پیوست‌ها
۱۵۸	پیوست (الف): پرسشنامه رضایت زناشویی انریچ (ENRICH)
۱۶۱	پیوست (ب): پرسشنامه توانمندی‌های منش
۱۶۶	پیوست (ج): پرسشنامه ابعاد دینداری گلاک و استارک
۱۶۹	پیوست (د): پرسشنامه جهت‌گیری دینی آلپورت
۱۷۳	منابع فارسی
۱۸۳	منابع عربی
۱۸۴	منابع انگلیسی

فهرست جداول و نمودارها

- جدول ۱-۲- تعاریف ۲۴ توانمندی منش (مگیار موئه، ۱۳۹۳، ص ۸۷-۸۸) ۵۹
- جدول ۲-۲- مراحل روانی- اجتماعی اریکسون (پترسون و دیگران، ۲۰۰۴، ص ۶۱) ۶۶
- جدول ۳-۲- ویژگی افراد خودشکوفا از نگاه مزلو (پترسون و دیگران، ۲۰۰۴، ص ۶۳) ۶۷
- جدول ۴-۲- ارزش‌های همگانی از نگاه شوارتز و همکاران ۶۹
- جدول ۵-۲- فضایل اخلاقی بر اساس روایت جنود عقل و جهل ۷۱
- جدول ۱-۳- جامعه آماری ۱۰۴
- جدول شماره ۲-۳- توزیع نمونه آماری تحقیق ۱۰۵
- جدول ۱-۴- داده‌های توصیفی مربوط به سن آزمودنی‌ها ۱۱۷
- نمودار ۱-۴- سن آزمودنی‌ها ۱۱۷
- جدول ۲-۴- داده‌های توصیفی مربوط به سطح تحصیلات ۱۱۹
- نمودار ۲-۴- سطح تحصیلات آزمودنی‌ها ۱۱۹
- جدول ۳-۴- داده‌های توصیفی مربوط به طول زندگی مشترک ۱۲۰
- نمودار ۳-۴- طول مدت زندگی مشترک آزمودنی‌ها ۱۲۱
- جدول ۴-۴- داده‌های توصیفی مربوط به تعداد فرزند ۱۲۲
- جدول ۵-۴- داده‌های توصیفی ۱۲۳
- جدول ۶-۴- چولگی و کشیدگی توزیع دادها ۱۲۴
- جدول ۷-۴- ماتریس همبستگی بین تمامی متغیرها و زیرمؤلفه‌هایشان ۱۲۸
- جدول ۸-۴- جدول رگرسیون چندگانه هم‌زمان ۱۳۰
- جدول ۹-۴- جدول همبستگی بین توانمندی‌های منش و رضایت زناشویی ۱۳۱

- جدول ۴-۱۰- جدول همبستگی بین ابعاد دین‌داری و رضایت زناشویی ۱۳۲
- جدول ۴-۱۱- جدول همبستگی بین جهت‌گیری دینی و رضایت زناشویی ۱۳۳
- جدول ۴-۱۲- جدول همبستگی بین توانمندی‌های منش و ابعاد دین‌داری ۱۳۳
- جدول ۴-۱۳- جدول همبستگی بین توانمندی‌های منش و جهت‌گیری دینی ۱۳۴
- جدول ۴-۱۴- جدول همبستگی بین ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی ۱۳۵
- جدول ۴-۱۵- جدول همبستگی بین توانمندی‌های منش و رضایت زناشویی در زنان و مردان ۱۳۶
- جدول ۴-۱۶- جدول همبستگی بین ابعاد دین‌داری و رضایت زناشویی در زنان و مردان ۱۳۷
- جدول ۴-۱۷- جدول همبستگی بین جهت‌گیری دینی و رضایت زناشویی در زنان و مردان ۱۳۸
- جدول پیوست الف ۱۵۸
- جدول پیوست ج ۱۶۶

مقدمه

ازجمله مظاهر زندگی اجتماعی انسان، وجود تعامل سالم و سازنده میان انسان‌ها و برقرار نمودن عشق به هم‌نوع و ابراز صمیمیت و همدلی به یکدیگر است. خانواده محل ارضای نیازهای مختلف جسمانی و عقلانی عاطفی است و داشتن آگاهی از نیازهای زیستی و روانی و شناخت چگونگی ارضای آن‌ها ضرورتی انکارناپذیر است. رضایت یک فرد از زندگی زناشویی به‌منزله رضایت از خانواده محسوب می‌شود و رضایت از خانواده به معنای رضایت از زندگی است، در نتیجه موجب تسهیل در امر رشد و تعالی و مادی و معنوی جامعه خواهد شد (خدایاری و همکاران، ۱۳۷۸).

هالفورد (۲۰۰۱، سلیمانیان، ۱۳۸۴) اظهار کرده است که تقریباً همه‌ی زوج‌ها رابطه زناشویی خود را با میزان بالای رضایت و تعهد در رابطه شروع می‌کنند. اما باین وجود، فقط تعدادی از این زوج‌ها برای مدت‌زمان طولانی رضایت در رابطه زناشویی را نگه می‌دارند. نارضایتی زوج‌ها از زندگی مشترکشان منجر به آشفتگی در خانواده می‌شود و تأثیرات سوء آن بر افراد، خانواده و جامعه قابل انکار نیست. تحقیقات نشان داده‌اند که افراد متأهل شادتر از افراد مجرد هستند، این موضوع می‌تواند درست باشد تا زمانی که ازدواج سالم باشد. بودن در یک ازدواج رضایت‌بخش، همواره با سلامت جسمی بهتر و رضایت کلی از زندگی در ارتباط بوده است. به دلیل اهمیت رضایت از زندگی مشترک و نقش خطیر آن در بهزیستی عمومی و رضایت از زندگی، لازم است که عوامل و همبسته‌های رضامندی زناشویی برای یک زندگی سالم‌تر، شادتر و پربارتر، هرچه بیشتر و دقیق‌تر مورد پژوهش قرار گیرند.

پژوهشگران دریافته‌اند که برای انجام وظیفه‌ی پیشگیری در حوزه روان‌شناسی، باید علم توانمندی‌های انسانی تأسیس شود که وظیفه‌اش فهم و تعلیم چگونگی پرورش فضائل در انسان‌ها است. روان‌شناسان اکنون باید تحقیقات زیادی روی توانمندی‌ها و فضائل انسانی انجام دهند. روان‌شناسانی که در فضای خانواده، مدرسه و جامعه دینی کار می‌کنند، باید فضایی را ایجاد کنند که

ح

این توانمندی‌ها و فضائل پرورش یابند (سلیگمن و میهالی، ۲۰۰۰). البته تعداد رو به افزایشی از روان‌شناسان، به‌جای پژوهش جنبه‌های مختلف آشفتگی و بیماری، علاقه‌مند به مطالعه جنبه‌های مثبت بهزیستی و سلامت هستند، آن‌ها معتقدند که روان‌شناسی به‌طور نامتناسبی بر آسیب‌شناسی و اصلاح متمرکز شده است. اخیراً جنبش روان‌شناسی مثبت، مطالعات گسترده‌ای را برای مطالعه توانمندی‌های انسانی و پیشگیری مبتنی بر آن توانمندی‌ها آغاز کرده است؛ توانمندی‌ها و پیشگیری‌هایی که در سطح فردی، اجتماعی و ارتباطی موجب شکل‌گیری زندگی ارزشمند می‌شوند (پترسون و سلیگمن، ۲۰۰۴).

یافته‌های پژوهشی بیانگر همبستگی مثبت توانمندی‌های منش و بهزیستی هستند. در مطالعه‌ای در نمونه‌های آمریکایی، توانمندی‌قدردانی، قوی‌ترین پیش‌بینی کننده رضایت از زندگی بود. در نمونه‌های سوئیسی، توانمندی‌پشتکار، قوی‌ترین پیش‌بینی کننده رضایت از زندگی بود. در مطالعه‌های دیگر نیز توانمندی‌هایی از قبیل امید، رغبت، قدردانی، عشق و کنجکاوی با رضایت از زندگی همبستگی قوی نشان دادند (پترسون و سلیگمن، ۲۰۰۴). این قبیل یافته‌ها، نشان‌دهنده اهمیت و قابلیت پیش‌بینی‌کنندگی توانمندی‌های منش هستند. در این تحقیق نیز به‌جای آسیب‌شناسی و عیب‌یابی رضایت زناشویی، بیشتر به دنبال توانمندی‌هایی هستیم که می‌توانند به‌صورت مثبت و معنی‌دار رضایت زناشویی را افزایش دهند و به بهزیستی فردی و خانوادگی افراد کمک کنند که البته تا الآن رابطه این توانمندی‌ها و رضایت زناشویی موردپژوهش قرار نگرفته است.

دین نیز با توجّه به پیامدها و کارکردهایی که در سطح فردی و اجتماعی دارد همواره یکی از تعیین‌کننده‌ترین عوامل در شکل‌دهی و جهت‌دهی به جوامع انسانی بوده است. دین اثرات متعدّدی در ابعاد اجتماعی و فردی دارد که تمام آن‌ها به‌صورت مستقیم و یا غیرمستقیم می‌توانند بر رضایت از زندگی فرد اثرگذار باشند (ربانی، ۱۳۹۰). تحقیق مارش و دالاس^۱ (۲۰۰۱) نیز نشان داد که اعتقادات و باورهای مذهبی اثر بالقوه‌ای بر روی کنترل خشم در وقایع استرس‌زای زندگی و تعارضات و

ناسازگاری‌های خانوادگی دارند، همچنین آن‌ها اظهار کردند که ارتباط با خدا، فاصله‌ای را که بین زوجین وجود دارد پر می‌کند، در نتیجه ارتباطی بین روابط زناشویی و ارتباط با خدا وجود دارد.

در این پژوهش به دنبال کشف رابطه رضایت زناشویی با توانمندی‌های منش و دین‌داری هستیم. بدین منظور، بررسی می‌شود که کدام توانمندی منش با رضایت زناشویی رابطه دارد؟ همچنین در زمینه دین‌داری، بررسی می‌شود که کدام بعد دین‌داری از ابعاد اعتقادی، عاطفی، تجربی و پیامدی و کدام جهت‌گیری دینی (درونی و بیرونی)، بیشترین رابطه را با رضایت زناشویی دارند؟

فصل اول

کلیات و مفاهیم

۱-۱- بیان مسئله

یکی از نهادهای مهم در جامعه خانواده هست. درواقع خانواده را می‌توان نخستین مسئول صلاح و فساد جامعه دانست، زیرا بنیان فکری و رفتارهای مطلوب و نامطلوب افراد جامعه در خانواده شکل می‌گیرد (ساروخانی، ۱۳۷۰). شناخت و بررسی عواملی که سبب استحکام این نهاد تأثیرگذار اجتماعی می‌گردند بسیار مهم هستند، چون در بین نهادهای مختلف جامعه، خانواده بهترین مکان برای تربیت جسم و روان افراد است و می‌تواند تأمین کننده سلامت جامعه باشد (ابراهیمی بختور، ۱۳۶۴). زوجین مهم‌ترین اعضای این نهاد مهم هستند که در کنار تنظیم رفتار خود با یکدیگر، مربی اصلی کودکان و نوجوانان جامعه می‌باشند. در مواقعی که روابط صمیمی بین زن و شوهر حاشیه‌دار می‌شود و تفاهم زناشویی کاهش می‌یابد، عوارض مخرب و منفی در بهداشت روانی خانواده و همچنین بهداشت روانی فرزندان ایجاد می‌شود، به همین دلیل افزایش تفاهم زناشویی و مساعد کردن محیط خانوادگی به‌عنوان یکی از اقدامات بهداشت روانی اولیه ملاحظه می‌گردد که در مسائل تربیتی نیز مهم است (میلانی فر، ۱۳۷۰). اگر رابطه بین زوجین مناسب و معقول باشد، آن خانواده پایدار و سالم است. بحث رضامندی زناشویی یکی از مسائل مهم در سلامت رابطه زوجین می‌باشد.

رضایت زناشویی^۱ را می‌توان نتیجه خرسندی کلی از زندگی مشترک، رضایت از روابط جنسی و رضایت عاطفی و هیجانی دانست. اولسون^۲ و همکاران (۱۳۹۱) سه عامل ویژه را در رضایت زناشویی مؤثر دانستند که نخست، عوامل بافتی (عوامل فرهنگی و اجتماعی) دوم، خصائص و رفتارهای فردی زوجین و سوم، فرایندهای تعاملی زوجین می‌باشند. آنان به این نتیجه رسیدند که

1. Marital Satisfaction
2. Olson

عوامل مرتبط با موارد یادشده، پیش‌بینی‌کننده مناسبی برای رضایت زناشویی محسوب می‌شوند. فنل^۱ (۱۹۹۳) با استفاده از روش دلفی به ده مؤلفه‌ی مهم که در رضایت‌مندی زناشویی زوج‌ها تأثیر بسزایی دارند دست‌یافت. این ۱۰ ویژگی عبارت‌اند از: متعهد بودن به ازدواج، تعهد و وفاداری به همسر، ارزش‌های قوی اخلاقی، احترام گذاشتن به همسر، وفاداری جنسی به همسر، والدین خوب بودن، اعتقاد به خدا و باورهای مذهبی، حمایت از همسر، همراهی و مصاحبت با همسر و بخشیدن خطاهای همدیگر. ازجمله متغیرهایی که قابلیت دارند تا نقش فعالی در تبیین روابط و رضامندی زناشویی ایفا کنند، مسائل اخلاقی و دین‌داری هستند. احکام و مسائل اخلاقی، رابطه زیادی با رفتارهای درون‌فردی^۲ و بین‌فردی^۳ دارند و بررسی نظام‌مند اخلاق و رفتار، قابلیت تبیین و پیش‌بینی رفتار را به ما می‌دهد. در میان صورت‌بندی‌های مختلف اخلاقی، یک صورت‌بندی متعلق به سلیگمن^۴ با عنوان توانمندی‌های منش^۵ است که در قالب شش فضیلت^۶ کلی که ناظر به بُعد اخلاقی رفتار و منش می‌باشند بیان شده‌اند. سلیگمن (۲۰۰۴) توانمندی‌های منش را در قالب شش فضیلت کلی طبقه‌بندی کرده است که شامل: خرد و معرفت^۷ (عقل و دانش)، شجاعت^۸، انسانیت^۹ (احسان)، عدالت^{۱۰}، اعتدال^{۱۱} (میان‌رویی)، فرا روندگی^{۱۲} (تعالی) و معنویت^{۱۳} هستند (سلیگمن و دیگران، ۲۰۰۴). توانمندی‌های منش که بُعد اخلاقی رفتار را توصیف می‌کنند، عامل مهمی در روابط میان‌فردی، خصوصاً روابط بین زوجین هستند. این توانمندی‌ها شامل: خلاقیت^{۱۴}، کنجکاوی^{۱۵}، قضاوت و

-
1. Fenell
 2. Internal
 3. Interpersonal
 4. Seligman
 5. Character strengths
 6. Virtue
 7. Wisdom and knowledge
 8. Courage
 9. Humanity
 10. Justice
 11. Temperance
 12. Transcendence
 13. Sprituality
 14. Creativity
 15. Curiosity

موشکافی^۱، عشق به یادگیری^۲، روشن بینی^۳، بی باکی^۴، پشتکار^۵، درستکاری^۶، شور و اشتیاق^۷، ظرفیت دوست داشتن و دوست داشته شدن^۸، مهربانی^۹، هوش اجتماعی^{۱۰}، روح همکاری^{۱۱} (شهروندی)، انصاف^{۱۲}، رهبری^{۱۳}، گذشت و شفقت^{۱۴}، تواضع و فروتنی^{۱۵}، دوراندیشی^{۱۶}، خود نظم دهی^{۱۷}، درک زیبایی و شگرفی^{۱۸}، شکرگزاری^{۱۹}، امیدواری^{۲۰}، شوخ طبعی^{۲۱} و معنویت^{۲۲} می باشند (مگیار موئه، ۱۳۹۳، ص ۷۷).

نحوه دین داری^{۲۳} افراد از دیگر متغیرهایی است که عاملی مهم در روابط بین فردی و خصوصاً روابط زناشویی به حساب می آید. دین داری قابلیت تبیین و پیش بینی رفتار را دارد. ابعاد دین داری^{۲۴} شامل ابعاد اعتقادی^{۲۵}، مناسکی^{۲۶}، تجربی^{۲۷} و پیامدی^{۲۸}، غیر از تأثیر بر افکار و رفتار درون فردی، بر روابط میان فردی نیز تأثیر بالایی دارند. زوجین به دلیل تعامل بالا در طول زندگی، روابطشان بیشتر تحت

-
1. Judgment (Critical Thinking)
 2. Love of learning
 3. Perspective
 4. Bravery
 5. Persistence
 6. Integrity
 7. Vitality
 8. Love
 9. Kindness
 10. Social intelligence
 11. Citizenship
 12. Fairness
 13. Leadership
 14. Forgiveness and mercy
 15. Humility and modesty
 16. Prudence
 17. Self-regulation
 18. Appreciation of beauty and excellence
 19. Gratitude
 20. Hope
 21. Humor
 22. Spirituality
 23. Religiosity
 24. Dimensions of religiosity
 25. Belief
 26. Ritual
 27. Experimental
 28. Consequence

تأثیر این ابعاد قرار می‌گیرد. در جامعه و فرهنگ اسلامی ایران که جامعه‌ای دین‌دار به حساب می‌آید، ابعاد دین‌داری و رضایت زناشویی از اهمیت بالاتری برخوردار می‌باشند.

درونی یا بیرونی بودن جهت‌گیری دینی^۱ (جهت‌گیری مذهبی) افراد از موارد قابل‌بحث در میان زوجین می‌باشد. جهت‌گیری دینی درونی^۲، دین‌داری فراگیر، دارای اصول سازمان‌یافته و درونی شده است، درحالی‌که جهت‌گیری دینی بیرونی^۳، امری خارجی و ابزاری است که برای ارضای نیازهای فردی از قبیل مقام و امنیت مورد استفاده قرار می‌گیرد. منظور آلپورت^۴ از جهت‌گیری درونی عبارت است از یک تعهد انگیزشی فراگیر که غایت و هدف است و نه وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف فردی. به عبارت دیگر جهت‌گیری دینی را می‌توان معادل دین‌ورزی یا دین‌داری گرفت (آذربایجانی، ۱۳۸۲). تحقیقات (کرنباخ، شیفیلد، کوینک، کوال، ماتون، مالر، پدلتون و هانس برگر، به نقل از جمالی، ۱۳۸۱) نشان داده است که مذهب دارای یک ارتباط مثبت با احساس سازگاری و رضایت زناشویی است و افراد با جهت‌گیری دینی درونی، به دین و دین‌داری به عنوان یک عامل اصلی برای احساس معنا در زندگی رسیده‌اند. در جامعه ایران به علت غلبه‌ی مذهب و دین‌دار بودن افراد، درونی و بیرونی بودن دین‌داری بیشتر قابل مشاهده و بررسی است، از این رو تأثیر بیشتری نیز در نحوه تعاملات افراد دارد.

محقق به دنبال کشف این مسئله بوده است که کدام بعد دین‌داری و کدام نوع جهت‌گیری دینی با رضایت زناشویی رابطه دارد؟ همچنین اینکه کدام فضیلت اخلاقی و توانمندی منش با رضایت زناشویی رابطه دارد؟ تا با کشف این روابط، معلوم شود که کدام بعد دین‌داری، جهت‌گیری دینی و توانمندی برای افزایش رضامندی زناشویی به صورت کلی، خصوصاً به تفکیک جنسیت و در مورد مردان و زنان باید تقویت شوند؟ به دلیل تأثیرگذار بودن جامعه‌ی فرهنگیان در رشد و تعلیم آینده‌سازان کشور و زوجین آتی جامعه، نمونه این تحقیق از جامعه معلمان انتخاب شده است.

-
1. Religious Orientation
 2. Internal religious orientation
 3. Interpersonal religious orientation
 4. allport

در پژوهش حاضر بررسی خواهد شد که: رابطه‌ی بین توانمندی‌های منش، ابعاد دین‌داری^۱ و جهت‌گیری دینی با رضایت زناشویی چگونه است؟

۱-۲- ضرورت پژوهش

اهمیت رضایت زناشویی هیچ‌گاه مورد انکار نبوده است و به‌طور کلی توانمندی‌های منشی و دین‌داری هر فرد، به‌طور گسترده‌ای در روابط او تأثیرگذار است و این روابط با همسر که از نزدیک‌ترین افراد در طول زندگی است، نمود و وضوح بیشتری دارد. در یک جامعه دین‌دار مثل ایران، نحوه اخلاق‌مداری و دین‌داری به هر صورتی که باشد، عامل تأثیرگذاری در بالا و پایین آمدن سطح رضایت زناشویی تلقی می‌شود. می‌توان توانمندی‌های اخلاقی، دین‌داری و جهت‌گیری دینی فرد را به‌صورت درهم‌تنیده، ازجمله عوامل مهم تلقی کرد.

به دلیل اهمیت رابطه‌ی زوجین و تأثیر آن در سلامت فردی و اجتماعی، رضایت زناشویی باید از جهات گوناگون موردبررسی قرار گیرد. سنجش رابطه توانمندی‌های منش و رضامندی زوجین که در کشور ما تاکنون موردپژوهش قرار نگرفته، امری ضروری به نظر می‌رسد. هر چند که رابطه ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی با رضایت زناشویی بارها موردسنجش قرار گرفته است (صدیقی، محبی و شاه‌سیاه، ۱۳۹۳، دادلی و کاسینسکی، ۱۹۹۰، خوش‌فر و دیگران، ۱۳۹۴ و...)، اما تاکنون به‌صورت تعاملی با یکدیگر، خصوصاً در کنار توانمندی‌های منش موردپژوهش قرار نگرفته‌اند.

دلیل دیگر ضرورت، ایجاد راه‌حل‌های بیشتر و دقیق‌تر برای حل تعارضات زناشویی می‌باشد که هر چه رابطه زوجین و خصوصاً سطح رضایت آن‌ها بیشتر مورد مطالعه قرار گیرند و علل آن شناخته شوند، راه‌حل‌های بیشتر و دقیق‌تری برای تعارضات زناشویی قابل طرح هستند. شناخت توانمندی‌های منشی مؤثر بر روابط زوجین که رضایت یکی از ارکان آن به حساب می‌آید، لازم به نظر می‌آید، زیرا باید توانمندی‌های مؤثر بر رضایت را شناخت تا به توان بعضی از این آن‌ها را قبل از ازدواج برای جلوگیری از بروز مشکل تقویت یا تضعیف کرد. همچنین در یک جامعه دینی مثل ایران، شناخت میزان تأثیر نحوه و میزان دین‌داری افراد در زندگی زناشویی‌شان ضرورت دارد، لذا به بررسی اینکه

کدام بُعد دین‌داری، و چه نوع جهت‌گیری دینی در رضایت زناشویی مردم ایران تأثیرگذارتر است، پرداخته خواهد شد.

دلیل دیگر، فواید اجتماعی مترتب بر این تحقیق است. اهمیت و ضرورت داشتن اجتماعی سالم و بدون تعارضات، امری مبرهن است. اگر علل تعارضات زناشویی شناخته و حل شوند، زوجین از سلامت روانی بیشتری برخوردار خواهند بود، به تبع آن والدین و مربیان سالم‌تر و به تبع آن اجتماعی سالم‌تر خواهیم داشت.

از آنجایی که دین‌داری (ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی) و رفتار اخلاقی (توانمندی‌های منش) تبیین‌کننده و پیش‌بین قابل‌اعتنایی برای رضایت زناشویی به نظر می‌آیند (خوش‌فر و دیگران، ۱۳۹۴، اسپیلکا و همکاران، ۱۳۹۰ و حسین زاده، ۱۳۸۶)، به دنبال کشف روابط این متغیرها با رضایت زناشویی و به صورت دوجه‌دو و به صورت تعاملی رفتیم. تا با کشف این روابط معلوم شود که کدام بُعد دین‌داری، جهت‌گیری دینی و توانمندی برای افزایش رضامندی زناشویی به صورت کلی و خصوصاً به تفکیک جنسیت و در مورد مردان و زنان باید تقویت شوند؟ در این صورت راه برای پژوهش‌های بعدی در روان‌شناسی دین و روان‌شناسی اخلاق هموار می‌شود، همچنین به مشاوران خانواده جهت تبیین علل رضامندی و نارضامندی زناشویی در یک جامعه دین‌دار کمک می‌شود.

۱-۳- اهداف پژوهش

۱-۳-۱- هدف اصلی

تعیین رابطه بین توانمندی‌های منش، ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی با رضایت زناشویی معلمان.

۱-۳-۲- اهداف ویژه

۱. تعیین رابطه بین توانمندی‌های منش و رضایت زناشویی معلمان.
۲. تعیین رابطه بین ابعاد دین‌داری و رضایت زناشویی معلمان.
۳. تعیین رابطه بین جهت‌گیری دینی و رضایت زناشویی معلمان.
۴. تعیین رابطه بین توانمندی‌های منش و ابعاد دین‌داری معلمان.
۵. تعیین رابطه بین توانمندی‌های منش و جهت‌گیری دینی معلمان.

۶. تعیین رابطه بین ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی معلّمان.
۷. مقایسه همبستگی بین توانمندی‌های منش و رضایت زناشویی معلّمان به تفکیک جنسیت.
۸. مقایسه همبستگی بین ابعاد دین‌داری و رضایت زناشویی معلّمان به تفکیک جنسیت.
۹. مقایسه همبستگی بین جهت‌گیری دینی و رضایت زناشویی معلّمان به تفکیک جنسیت.

۱-۴- پرسش‌های پژوهش

۱-۴-۱- پرسش اصلی

رابطه بین توانمندی‌های منش، ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی با رضایت زناشویی چگونه است؟

۱-۴-۲- پرسش‌های ویژه

۱. رابطه بین توانمندی‌های منش و رضایت زناشویی معلّمان چگونه است؟
۲. رابطه بین ابعاد دین‌داری و رضایت زناشویی معلّمان چگونه است؟
۳. رابطه بین جهت‌گیری دینی و رضایت زناشویی معلّمان چگونه است؟
۴. رابطه بین توانمندی‌های منش و ابعاد دین‌داری معلّمان چگونه است؟
۵. رابطه بین توانمندی‌های منش و جهت‌گیری دینی معلّمان چگونه است؟
۶. رابطه بین ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی معلّمان چگونه است؟
۷. رابطه بین توانمندی‌های منش و رضایت زناشویی معلّمان به تفکیک جنسیت چگونه است؟
۸. رابطه بین ابعاد دین‌داری و رضایت زناشویی معلّمان به تفکیک جنسیت چگونه است؟
۹. رابطه بین جهت‌گیری دینی و رضایت زناشویی معلّمان به تفکیک جنسیت چگونه است؟

۱-۵- فرضیه‌های پژوهش

۱-۵-۱- فرضیه اصلی

بین توانمندی‌های منش، ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی با رضایت زناشویی رابطه وجود دارد.

۱-۵-۲- فرضیه‌های فرعی

۱. بین توانمندی‌های منش و رضایت زناشویی رابطه وجود دارد.

۲. بین ابعاد دین‌داری و رضایت زناشویی رابطه وجود دارد.
۳. بین جهت‌گیری دینی و رضایت زناشویی رابطه وجود دارد.
۴. بین توانمندی‌های منش و ابعاد دین‌داری رابطه وجود دارد.
۵. بین توانمندی‌های منش و جهت‌گیری دینی رابطه وجود دارد.
۶. بین ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی رابطه وجود دارد.
۷. همبستگی بین توانمندی‌های منش و رضایت زناشویی در مردان و زنان متفاوت است.
۸. همبستگی بین ابعاد دین‌داری و رضایت زناشویی در مردان و زنان متفاوت است.
۹. همبستگی بین جهت‌گیری دینی و رضایت زناشویی در مردان و زنان متفاوت است.

۱-۶- متغیرهای پژوهش

در مطالعات همبستگی، به جای استفاده از «متغیر مستقل»، از اصطلاح «متغیر پیش‌بین» و به جای استفاده از اصطلاح «متغیر وابسته» از اصطلاح «متغیر ملاک» استفاده می‌شود (دلاور، ۱۳۸۹). لذا این پژوهش از سه متغیر برخوردار است:

۱. «توانمندی‌های منش» به عنوان متغیر پیش‌بینِ اول پژوهش می‌باشد.
۲. «دین‌داری» (ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی) به عنوان متغیر پیش‌بینِ دوم پژوهش می‌باشند.
۳. «رضایت زناشویی» به عنوان متغیر ملاک مورد مطالعه قرار خواهد گرفت.

۱-۷- تعاریف مفاهیم، واژه‌ها و اصطلاحات

هرچند که هر یک از مفاهیم اساسی این پژوهش در فصل دوم به صورت تفصیلی مورد بحث قرار می‌گیرند، اما لازم است تعریفی کوتاه در ابتدا ارائه گردد.

۱-۷-۱- تعاریف مفهومی

۱-۷-۱-۱- توانمندی‌های منش

توانمندی‌های منش به عنوان مجموعه‌ای از خصیصه‌های روان‌شناختی تلقی می‌شوند که حالت طیفی داشته و در دامنه‌ای از افکار، احساسات و رفتارها بروز پیدا می‌کنند و باعث جلوه‌گر شدن فضائل

بنیادین اخلاقی می‌شوند و بُعد اخلاقی رفتار را توصیف می‌کنند. روان‌شناسان مثبت، ۲۴ توانمندی را شناسایی کرده‌اند که موجب بروز شش فضیلت بنیادی اخلاقی می‌شوند. این توانمندی‌ها در قالب شش فضیلت کلی طبقه‌بندی شده که شامل خرد و معرفت (عقل و دانش)، شجاعت، انسانیت (احسان)، عدالت، اعتدال (میانه‌روی)، فرا روندگی (تعالی) و معنویت می‌باشند. توانمندی‌ها شامل: کنجکاوی، عشق به یادگیری، تفکر انتقادی، خلاقیت، هوش هیجانی، روشن‌بینی، دلیری، ثبات قدم، درستکاری، مهربانی، دوست داشتن و اجازه دادن برای دوست داشته شدن، وفاداری، انصاف و برابری، رهبری، خویش‌داری، دوراندیشی، فروتنی، درک زیبایی و کمال، سپاسگزاری، خوش‌بینی، معنویت، بخشش و گذشت، شوخ‌طبعی، شور و اشتیاق می‌باشند (مگیار موئه، ۱۳۹۳، ص ۷۷).

۱-۷-۱-۲- دین‌داری

۱-۷-۱-۲-۱- ابعاد دین‌داری

ابعاد دین‌داری در یک نظام چندبُعدی ارائه‌شده توسط گلاک^۱، شامل ابعاد ایدئولوژیک (باور و اعتقاد)، مناسکی (عمل)، عقلی (دانش)، تجربی (احساسات) و پیامدی (آثار) می‌باشند (آذربایجانی و موسوی اصل، ۱۳۸۵، ص ۹۸).

۱-۷-۱-۲-۲- جهت‌گیری دینی

در یک تقسیم‌بندی، چگونگی و جهت‌گیری دینی انسان‌ها به دو دسته‌ی جهت‌گیری دینی درونی و بیرونی تقسیم می‌شود. جهت‌گیری دینی درونی، یک دین‌داری فراگیر و دارای اصول سازمان‌یافته و درونی شده است، درحالی‌که جهت‌گیری دینی بیرونی، امری خارجی و ابزاری است که برای ارضای نیازهای فردی از قبیل مقام و امنیت مورد استفاده قرار می‌گیرد. منظور آلپورت از جهت‌گیری درونی عبارت است از یک تعهد انگیزشی فراگیر که غایت و هدف است، نه وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف فردی. به عبارت دیگر جهت‌گیری دینی را می‌توان معادل دین‌ورزی یا دین‌داری گرفت (آذربایجانی، ۱۳۸۲).

۱-۷-۱-۳- رضایت زناشویی

رضایت زناشویی زمانی وجود دارد که زوجین دارای رضامندی و سازگاری در حیطه‌های مختلف زندگی هستند و با همدیگر توافق دارند. زن و شوهرهایی که چنین باشند از نوع و سطح روابط کلامی و غیرکلامی‌شان راضی‌اند، روابط جنسی‌شان را لذت‌بخش و ارضاء کننده می‌دانند، پایبندی‌های مذهبی مشترکی دارند و مسائل مالی خودشان را به‌خوبی برنامه‌ریزی و مدیریت می‌کنند، در مسائلی که اختلاف‌نظر دارند مصلحت زندگی و خانواده را بر مصلحت خود ترجیح داده و از انعطاف‌پذیری بالایی برخوردارند، از نوع و کیفیت گذراندن اوقات فراغت و رفت‌وآمد با اقوام و دوستان رضایت دارند و نهایتاً در تعداد و نوع تربیت فرزندان باهم اشتراک نظر دارند (جدیری، ۱۳۸۷، ص ۱۲).

۱-۷-۲- تعاریف عملیاتی

۱-۷-۲-۱- توانمندی‌های منش

توانمندی‌ها و میزان توانمندی منش هر فرد در این پژوهش، نمره‌ای است که آزمودنی از پرسش‌نامه‌ی فرم کوتاه ۴۸ گویه‌ای «توانمندی‌های منش سلیگمن» به دست می‌آورد.

۱-۷-۲-۲- دین‌داری

۱-۷-۲-۲-۱- ابعاد دین‌داری

منظور از دین‌داری در این قسمت پژوهش، نمره‌ای است که آزمودنی از پرسش‌نامه ۲۶ گویه‌ای «ابعاد دین‌داری گلاک و استارک» به دست می‌آورد.

۱-۷-۲-۲-۲- جهت‌گیری دینی

منظور از دین‌داری در این قسمت پژوهش، جهت‌گیری دینی آزمودنی بر اساس نمره‌ای است که آزمودنی از پرسش‌نامه ۲۱ گویه‌ای «جهت‌گیری دینی آلپورت» به دست می‌آورد.

۱-۷-۳- رضایت زناشویی

میزان رضایت زناشویی در این پژوهش، نمره‌ای است که آزمودنی از پرسش‌نامه فرم کوتاه ۴۷ گویه‌ای «رضایت زناشویی انریچ^۱» به دست می‌آورد.

فصل دوم

پیشینه و مبانی نظری متغیرهای پژوهش

در فصل دوم بعد از مفهوم‌شناسی رضایت زناشویی، عوامل مؤثر و همبسته‌های آن از دیدگاه روان‌شناسی و اسلامی بررسی، آثار رضامندی و نارضامندی زناشویی بیان شده‌اند. سپس طبقه‌بندی توانمندی‌های منش مفهوم‌شناسی و معیارهای آن بیان شده، پیشینه طبقه‌بندی توانمندی‌های منش در فلسفه، روان‌شناسی و در آثار مسلمانان بررسی گردیده و عوامل مؤثر بر توانمندی‌ها و همبسته‌های آن‌ها ذکر شده‌اند. در انتها متغیر دین‌داری، دین، ابعاد دین‌داری و جهت‌گیری دینی مفهوم‌شناسی شده، عوامل مؤثر بر دین‌داری شناسایی و سپس آثار دین‌داری و همبسته‌های آن‌ها بیان شده‌اند.

۲-۱- رضایت زناشویی

در این متغیر ابتدا تعاریف متفاوتی از رضامندی زناشویی ارائه شده‌اند، سپس عوامل مؤثر بر رضامندی از قبیل عوامل جمعیت‌شناختی، درون‌فردی، بین‌فردی و عوامل بافتی بیان شده‌اند و در انتها عامل دین‌داری به دلیل اینکه یکی از متغیرهای اصلی پژوهش می‌باشد، به‌طور جدا و مفصل طرح گردیده است. بعد از بیان عوامل تجربی و روان‌شناختی، عوامل مؤثر بر رضامندی زناشویی از دیدگاه اسلام بیان شده و در پایان بحث، آثار رضامندی و نارضامندی زناشویی بر فرد، فرزندان، خانواده و جامعه ذکر شده‌اند و روابط زناشویی آسیب‌شناسی شده‌اند.

۲-۱-۱- مفهوم شناسی

افروی^۱ و همکاران (۲۰۱۳) اعتقاد دارند که رضایت زناشویی یکی از موضوعات موردعلاقه بسیاری از پژوهشگران در سراسر دنیا است. رضایت زناشویی به‌عنوان یک موقعیت روان‌شناختی، یک جنبه مهم و پیچیده از رابطه زناشویی است (مادتهیل و بنسوف، ۲۰۰۸). تا به امروز برای رضامندی زناشویی

تعاریف گوناگونی ارائه شده است. برخی (ریناود، بایرز و پِن، ۱۹۹۷، به نقل از پورغفاری و دیگران، ۱۳۸۹) خیلی ساده رضامندی زناشویی را به عنوان رابطه‌ای که صرفاً فاقد نارضامندی است ارزیابی کرده‌اند، اما اکثر صاحب‌نظرها تلاش کرده‌اند که تعریف کامل‌تری از این مفهوم ارائه دهند. وینچ^۱ (۱۹۷۴) بر این باور است که رضایت‌مندی زوجی، انطباق بین وضعیت موجود و وضعیت مورد انتظار است، یعنی انطباق بین انتظاراتی که فرد از زندگی زناشویی دارد و آنچه در زندگی خود تجربه می‌کند. هاوکینز^۲ و وینچ (۱۹۷۴) بیان می‌کنند که رضایت زناشویی یعنی احساسات عینی از خشنودی، رضایت و لذت تجربه‌شده توسط زن و شوهر، وقتی که همه جنبه‌های ازدواجشان را در نظر می‌گیرند. رضایت زناشویی از انطباق بین وضعیتی که مورد انتظار است و وضعیت موجود فرد در روابط زناشویی حاصل می‌شود و درواقع نگرش مثبت و لذت‌بخشی است که زن و شوهر از جنبه‌های مختلف روابط زناشویی خود دارند (به نقل از پورغفاری و دیگران، ۱۳۸۹).

آلوجا و باریو و گارسیا^۳ (۲۰۰۷، به نقل از هاوالت، ۱۹۶۹) می‌نویسند: «رضامندی زناشویی عبارت است از برونداد ناشی از مجموعه‌ای از عوامل نظیر حل تعارض موفقیت‌آمیز، یا موفقیت در فعالیت‌های مرتبط با شادکامی در فرایند ازدواج». به نظر ویجل^۴ و همکاران (۱۹۹۹) درواقع رضامندی زناشویی یک ارزیابی کلی از وضع فعلی ارتباط ارائه می‌دهد. همچنین رضایت زناشویی یکی از گسترده‌ترین مفاهیم برای تعیین و نشان دادن میزان شادی و میزان پایداری رابطه است.

به عقیده‌ی پلگ^۵ (۲۰۰۸، به نقل از قلی زاده و همکاران، ۱۳۸۹)، گاهی رضایت زناشویی به عنوان میزان ادراک زوج از اینکه شریکشان نیازها و تمایلات آن‌ها را برآورده می‌کند تعریف می‌شود. کارنی و کامبوز^۶ (۲۰۰۰، به نقل از قلی زاده و همکاران، ۱۳۸۹) رضایت زناشویی را چنین تعریف کرده‌اند: ۱. توافق زن و شوهر در مورد اموری که ممکن است مسائل حادی را به وجود آورند، ۲. علایق و

-
1. Winch
 2. Hawkinz
 3. Aluja and Barrio and Garcia
 4. Vijel
 5. Pelg
 6. Karni & Cambuz

فعالیت‌های مشترک، ۳. ابراز علاقه علنی مکرر و اعتماد متقابل، ۴. شکوه و شکایت اندک، ۵. شکایت نادر از احساس تنهایی و بدبختی.

البته رضایت زناشویی به معنای رابطه‌ای بدون هیچ چالش و مشاجره نیست و ممکن است زن و شوهر در مواردی اختلاف نظر پیدا کنند و حتی با یکدیگر به مشاجره بپردازند، اما می‌توانند به شیوه‌ای عاشقانه به زندگی مشترک خود ادامه دهند. زوج کامل نوین، خودانگیخته است، چنین زن و شوهری می‌توانند توافق کنند که جایگاه خاصی برای تغییر قائل شوند؛ حال چه تغییر در مسیر زندگی‌شان باشد، چه تغییر در دیدگاه‌شان به خلق و خو، یا تصمیماتی که می‌گیرند. چنین زوجی می‌توانند چه در خلوت و چه در حضور دیگران، با یکدیگر صمیمی باشند. هر یک از آن‌ها برای رشد و تعالی همسر خود، حمایتی اساسی فراهم می‌کند. چنین همسرانی می‌توانند وضعیت عاطفی همدیگر را درک کنند و بپذیرند، اما تا حدی که لازم شود تفاوت‌های موجود را بپوشانند. زوج‌های خوشبخت بنا بر تعریف نوین خود، سعی می‌کنند تا احساسات خود را به زبان بیاورند و سپس بدون آنکه از این ابراز احساسات دلسرد یا پشیمان شوند، آن‌ها را به دست فراموشی می‌سپارند. کلام آخر اینکه در تعریف تازه‌ای که از زوج‌های خوشبخت و موفق ارائه می‌شود، هر یک از دو همسر، علی‌رغم آنکه به وجود تفاوت میان خود با همسر خویش اذعان دارد، به شدت مراقب و دوستدار دیگری است (گود، بی‌تا، به نقل از افسرکازرونی، ۱۳۸۴).

بدین ترتیب می‌توان گفت زوجین دارای رضامندی و سازگاری در حیطه‌های مختلف زندگی با همدیگر توافق دارند. زن و شوهرهایی که چنین باشند از نوع و سطح روابط کلامی و غیرکلامی‌شان راضی‌اند، روابط جنسی‌شان را لذت‌بخش و ارضاء کننده می‌دانند، پایبندی‌های مذهبی مشترکی دارند و مسائل مالی خودشان را به‌خوبی برنامه‌ریزی و مدیریت می‌کنند، در مسائلی که اختلاف نظر دارند، مصلحت زندگی و خانواده را بر مصلحت خود ترجیح داده و از انعطاف‌پذیری بالایی برخوردارند، از نوع و کیفیت گذراندن اوقات فراغت و رفت‌وآمد با اقوام و دوستان رضایت دارند و نهایتاً در تعداد و نوع تربیت فرزندان باهم اشتراک نظر دارند (جدیری، ۱۳۸۷، ص ۱۲).

یکی از مفاهیم نزدیک به رضایت زناشویی، مفهوم سازگاری زناشویی است که از نظر گریف^۱ (۲۰۰۱) زوجین سازگار زن و شوهرهایی هستند که توافق زیادی با یکدیگر دارند، از نوع و سطح رابطه‌شان راضی‌اند، از نوع و کیفیت گذران اوقات فراغت خود رضایت دارند و مدیریت خوب در زمینه وقت و مسائل مالی خودشان اعمال می‌کنند.

۲-۱-۲- عوامل مؤثر و همبسته‌های رضامندی زناشویی

عوامل بسیاری بر رضامندی زناشویی تأثیر می‌گذارند که البته هرکدام از این عوامل با توجه به شدت، ضعف و طول زمانی وجود آن عامل در زندگی فرد، تأثیر متفاوتی در زندگی و رضامندی زناشویی دارند. محققان تحقیقات نسبتاً زیادی را برای به دست آوردن عوامل تأثیرگذار بر رضایت زناشویی انجام داده‌اند. به طور مثال فنل^۲ (۱۹۹۳) با استفاده

از روش دلفی به ده مؤلفه‌ی مهم که در رضایت‌مندی زناشویی زوج‌ها تأثیر بسزایی دارند دست‌یافت. این ۱۰ ویژگی عبارت‌اند از: متعهد بودن به ازدواج، تعهد و وفاداری به همسر، ارزش‌های قوی اخلاقی، احترام گذاشتن به همسر، وفاداری جنسی به همسر، والدین خوب بودن، اعتقاد به خدا و باورهای مذهبی، حمایت از همسر، همراهی و مصاحبت با همسر و بخشیدن خطاهای همدیگر.

در پژوهش محسن زاده و همکاران (۱۳۹۰) که با هدف تعیین عوامل تأثیرگذار بر طلاق که در شهر کرمانشاه انجام گرفت، پژوهشگران به دو دسته عوامل دست پیدا کردند؛ عوامل قبل از ازدواج و عوامل بعد از ازدواج. در دسته اول، مواردی همچون ازدواج با انگیزه نامناسب مثل گریز از فشارهای اجتماعی و گریز از فضای ناخوشایند خانه پدری یافت شد، در همین دسته، ازدواج‌های اجباری نیز به چشم می‌خورد. در دسته عوامل بعد از ازدواج مواردی از قبیل تعارض با خانواده همسر، حضور اندک شوهر در منزل و ادامه معاشرت‌های مجرّدی، جدا نشدن از خانواده اصلی، تعارض بر سر نگرش‌های نقش جنسیتی، خشونت، خیانت، بدگمانی، مشکلات مالی و اعتیاد وجود دارند. البته در پژوهش ایشان، آزمودنی‌ها مواردی را عنوان کرده‌اند که اگر آن‌ها نبودند، زوجین می‌توانستند به سختی

1. Greef P.
2. Fenell

هم که شده، زندگی را ادامه دهند، شامل: ۱. اعتیاد ۲. خیانت زناشویی ۳. خشونت فیزیکی ۴. تعارض شدید با خانواده همسر.

به هر حال شاید بتوان عوامل خطر ساز مؤثر بر رابطه را در یک تقسیم‌بندی به چهار طبقه زیر تقسیم کرد: ۱. شرایط و سابقه زندگی زوجین، ۲. ویژگی‌های فردی همسر، ۳. رویدادهای زندگی که بر زوجین تأثیرگذارند، ۴. فرایندهای تعاملی زوجین با الگوهای ارتباطی (هالفورد و بودنمن، ۲۰۱۳). وال^۱ (۲۰۰۰، به نقل از جدیری، ۱۳۹۵) اعتقاد دارد به علت اینکه شکست در ازدواج، یکی از بزرگ‌ترین عوامل تنیدگی‌زا برای افراد است، بنابراین همیشه زوج‌های ناسازگار، جدایی و طلاق را به عنوان بهترین راه حل انتخاب نمی‌کنند، بلکه برخی ترجیح می‌دهند تا فقط در کنار هم زندگی کنند، در واقع زندگی آن‌ها ثابت دارد اما رضایت ندارند. وی توضیح می‌دهد آنچه زوجین ناشادمان اما با دوام را در کنار یکدیگر نگه می‌دارد در ۵ حوزه خلاصه می‌شود: ۱. توانایی در حفظ برخی مفاهیم اولیه ازدواج که آن‌ها را در کنار یکدیگر به عنوان زوج نگه می‌دارد، ۲. تصویر بزرگی از ازدواج با تأکید بر برتری روابط دوتایی نسبت به فردیت و در برخی افراد تأکید بر برتری وفای به عهد و پیمان نسبت به شکستن آن، ۳. برخورداری از یک حس دوجانبه با تأکید بر بزرگنمایی رویدادهای خوب و توجه به نیاز طرف مقابل، ۴. امید به کسب توانایی برای تطابق با شرایط یکدیگر از طریق رشد و تغییر تعامل‌های دوجانبه، ۵. نگرش تعمیم‌یافته‌ی مثبت به محدودیت‌های همدیگر، از طریق معامله کردن با انتظارات توان‌فرسای یکدیگر.

مطالعه زندگی‌های زناشویی بر این امر دلالت دارد که الگوهای متفاوتی در عملکرد موفقیت‌آمیز ازدواج‌ها وجود دارند و یک روش واحد برای دو فرد به منظور داشتن زندگی زناشویی خوشنود وجود ندارد، اما با پیگیری عناصر اصلی معلوم می‌شود که گرچه الگوها متنوع هستند ولی قواعد مشترکی وجود دارند. بعضی از قواعد مشترکی که در ازدواج‌های موفق شاد با الگوهای عملکردی متنوع دیده می‌شوند عبارت‌اند از: